

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2007. május 21.

FILOZÓFIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Általános útmutató

- A *Feleletválasztós kérdéssor* megoldásaként csak a Javítási-értékelési útmutatóban megadott válasz fogadható el.
- A *B (Szövegértelmezés, probléma-meghatározás)* és *C (Esszé)* részek megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként további értékelhető elemek is elfogadhatók.
- A *B rész* esetében *A probléma meghatározása* 8 pont, ha a megadott tartalmi elemek közül legalább 6 fő elem szerepel; 4 pont, ha legalább 3 lényegi elem szerepel.
- Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B és C rész* feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.
- A vizsgán összesen 100 pont szerezhető.

Javítási-értékelési útmutató

A rész (feladatonként 5 - 5 pont = 20 pont)

1. C apatheia
2. D Az ember jogot szerez minden fölött, amit birtokol.
3. C Heidegger: Mi a metafizika?
4. B Valamely nyelvet elképzelünk annyit tesz, mint egy életformát elképzelünk.

B rész (feladatonként 10 - 10 pont = 30 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

<i>Szempontok</i>	<i>Pontszám</i>
A szerző felismerése	2
A probléma meghatározása	8
Összesen	10

Értékelhető elemek:

1. Arisztotelész (*Nikomakhoszi Etika*) Antik etika: a boldogság, a jó élet kérdése áll a középpontban; feltétele: az erények gyakorlása. Arisztotelész: az erény fogalma: lelki alkat, a lélek kiválósága, a léleknek a megszokás vagy a gyakorlás eredményeképpen kialakult tartós állapota. Észbeli és erkölcsi erények: észbeli erények: a tudományos értelem erénye a bölcsesség, a megfontoló értelemé az okosság; az erkölcsi erények az okosságnak engedelmessé, de az értelemmel nem rendelkező lélekrészben vannak; az erkölcsi erény az akarat elhatározása; középhatár két rossz, a túlzás és a hiányosság között.

2. Descartes (*Elmélkedések a metafizikáról*) Biztos ismeretelméleti kiindulópont keresése, módszertani szkeptizmus. A módszeres kétely szükségességét bizonyító szkeptikus érvei: az *álom-argumentum* (idézet) szerint nincs kritériumunk álom és ébrenlét közötti különbségtételre; a másik két érv: az illúzió- és a démon-argumentum. Descartes szerint a kételkedés aktusa egy kételkedő – gondolkodó tudat létezésére utal, így jutunk el a keresett bizonyossághoz; „tisztá és világos belátás” / *clare et distincte* elv; „Gondolkodom, tehát vagyok.”. Különbség: az ókori szkeptikusok: a bennünket körülvevő természeti világ megismerhetőségének elvi lehetetlensége; Descartes: módszeres kétely, igaz ismeretekhez való eljutás.

3. Sartre (*Az egzisztencializmus: humanizmus*) Az egzisztencializmus alapelve: az egzisztencia megelőzi az esszenciát; az emberi lét problémáinak vizsgálata az egyéni létén keresztül, szabadság, választás, felelősség és szorongás. Az ember „az amivé önmagát teszi”. Sartre szembefordulása a determinista felfogásokkal, az emberi lényeg nincs előzetesen meghatározva, az ember maga teremti meg saját lényegét, az egyén életét mindennapi újraterepméntként fogja fel, minden ember önmaga alkotása.

C rész (50 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

<i>Szempontok</i>	<i>Pontszám</i>
Probléma-érzékenység	15
Szövegértelmezési készség	15
Filozófiatörténeti tájékozottság	5
Argumentáció	10
Nyelvi megformálás	5
Összesen	50

Értékelhető elemek:

1. Platón ideatana, „két világ teóriája”: az ideák világa (ésszel felfogható) és a fizikai dolgok világa (látható), a fizikai világ dolgainak részesedése az ideákból.

A Nap-, a Barlang- és az Osztott vonal hasonlatok közötti összefüggés: a megismerés fokozatainak és módjainak metaforái. *Osztott vonal hasonlat*: az érzékek és a gondolkodás számára hozzáférhető dolgok elkülönítése; találgatás– képek, hit – élőlények és tárgyak, következtető gondolkodás / értelem – matematikai tárgyak (önkényesen választott feltevésekből és fogalmakból kiindulva jut el valamely tétel bizonyításáig), ész / belátás – ideák megismerése (tisztán fogalmak segítségével jut el a kezdetekhez, a feltétlen fogalmakhoz, amelyből mind a feltevések mind a bizonyítandó tételek levezethetők). *Barlanghasonlat*: a megismerés fokozatai: érzéki észlelés – barlangbeli dolgok árnyképei, maguk a barlangbeli dolgok, a felszíni dolgok árnyképei; matematikai megismerés: maguk a felszíni dolgok, az éjszakai égbolt csillagképei; ideák megismerése – a Nap. Az igazság, a jó és a világosság / Nap összefüggése. *Naphasonlat*: a jó ideája a Naphoz hasonlóan világítja át az egész világot, megismerhetőséget, keletkezést és fejlődést biztosít a láthatónak.

2. Szent Ágoston: A kereszténység világ- és istenfelfogása: Isten mint a világ teremtője, a megismerés és az erkölcsiség alapja. A rossz eredetének problémája: *Vallomások, Az isten államáról*. A teremtett lények mint létezők jók, részesedésük a jóból: többé vagy kevésbé; a rossz nem önálló létező, a rossz mint ontológiai (léthiány) és etikai (bűn) probléma; az ember szabad akarata, lehetőség a rossz választására, bűn és büntetés, igazságosság.

A probléma további megközelítései: például – Leibniz: Isten jósága és a világban tapasztalható rossz problémája, „világunk a lehetséges világok legjobbika”; Voltaire: *Candide* c. satirikus regénye; Nietzsche: *Túl jön és rosszon*; Bulgakov *Mester és Margarita* c. regénye.

3. Nietzsche: Zarathustra mint történeti személyiség, perzsa vallásalapító, a műben tanítóként jelenik meg. Alapgondolatok és fogalmak: *nihilizmus*: a létező egészéről tudott igazságok / értékek összeomlása, tagadás és igenlés (új értékek lehetősége); „*minden eddigi érték átértékelése*” (Isten halott); az emberfeletti ember / embert felülmúló ember (Übermensch) megvalósítására való felszólítás: önmagát akaró és újragondoló ember; az ember célja csak önmaga felemelése lehet, az Ember a Föld értelme, magának kell az életéhez szükséges értékeket megalkotnia; vissza kell vennie az értékalkotást és a teremtő erőt; az élet a legfontosabb érték; az ösztönök, vágyak, szenvedélyek mint az életigenlés dionüszoszi erői; a hatalomra irányuló akarat / a *hatalom akarása* mint értéktételező erő; „*ugyanannak örök visszatérése*” – a körben forgó, végtelen idő eszménye; az ember mint véges, időbeli lény; a végtelen időben az élő és élettelen minden lehetséges eseménye megtörtént már egyszer és végtelenszer ismétlődni fog.
